

K A N O N
FOR
DESIGN OG KUNSTHÅNDVÆRK

**Marie Gudme Leths
livsværk**

Stoftrykkeren Marie Gudme Leth (1895-1997) var blandt pionererne, der omkring 1930 genindførte stoftrykket som kunsthåndværk i Danmark. Marie Gudme Leths interesse lå for brugskunsten, og det var savnet af smukke, moderne og brugbare tekstiler, der fik hende til at blive stoftrykker. Hun udtalte senere, at det var hendes klare mål at give stoftrykket en status på linie med de andre områder indenfor kunsthåndværket.

"I dag taler man meget om et gennembrud for dansk mode. I virkeligheden er det mest et gennembrud for dansk tekstilkunst, og det er et gennembrud, der begyndte med Marie Gudme Leth ... Marie Gudme Leth var en dygtig lærer og formidler, der etablerede en skole for tekstiltryk, baseret på viden og innovation."
(Designkanonudvalget)

Marie Gudme Leth, der blev født i Århus i 1895, var som barn dygtig til at tegne. Hun udviklede sit talent på teknisk skole, og som 18-årig blev hun elev på Tegne- og Kunstindustriskolen for Kvinder i København. Efter uddannelsen tilbragte hun et par semestre på Kunstakademiet. Samtidig arbejdede hun på Det Danske Kunstindustrimuseum med at tegne og male genstande til museets protokoller. Arbejdet krævede stor præcision, og Marie Gudme Leth udtalte senere, at årene på Kunstindustrimuseet var teknisk og kunstnerisk de mest udviklende for hendes tegnekundskaber.

(Billed 1)

Inspirationen fra Java

I 1921 indledte hun et treårigt ophold hos sin søster på Java i Indonesien. Her stiftede hun bekendtskab med en af tekstiltrykkets teknikker, batikken, som indoneserne havde perfektioneret. Batik er en teknik, der lettest lader sig udføre i et varmt og fugtigt klima. Marie Gudme Leth blev inspireret af Javas blomster- og dyreverden, og denne motivverden tog hun senere mange gange op i sine mønstre.

I Danmark fandtes der ikke en stoftrykstradition som på Java. I løbet af den sidste del af 1800-tallet var de sidste tekstiltrykkerier ophørt i Danmark, fordi det var svært at konkurrere med billige udenlandske industriprodukter. Der var ingen skoler, hvor man underviste i stoftrykteknikken. Overalt i Europa havde man et ønske om at forene kunst og håndværk i kunsthåndværket, inspireret af den engelske bevægelse Arts and Crafts Movement, og man ønskede at produkterne skulle nå ud til den brede befolkning.

I 1920'erne udstillede Marie Gudme Leth lampeskærme, strik og meget simple trykte tekstiler på diverse gruppeudstillinger. Men da hun ønskede at få en større viden om stoftrykkets teknikker, tog hun på et studieophold på en tysk kunsthåndværkerskole i Frankfurt am Main i 1930. Her fik hun et indgående kendskab til trykfarver, trykmetoder og efterbehandling. Opholdet blev et teknisk gennembrud for hende.

I. Side fra en af Kunstindustrimuseets håndtegnede og -malede protokoller, fra 1920, da Marie Gudme Leth udførte de minutiøse gengivelser af genstandene. Teksten er skrevet af museumsdirektør Emil Hannover.

Se næste side.

Datum	Ekte Nr.	
1920	70	<p>Langvase i Böttique med Porcellan med Dekorationer i paa Relief, kaldet Bagunden en Gren Høje 27 cm. Se Kunstbrevet</p> <p>smalt og forgyldt, paa For- og Bagside en Porselænsbillede. Høje 1920-21, p. 86</p>
"	71	<p>Sukkelbælle af Stenplæt med Indfat 1782. 1920-21, p. 36</p> <p>Solv, Andreas</p> <p>Reynolds's Monogram og Gens. Høje 20 cm. Se Kunstbrevet</p>
"	72	<p>Skalskål paa Fod af det sorteste i Danmarks Steen, iøvrig Indfat og Hætte. Høje 14 cm. Kunstbrevet</p> <p>Fayence, med en Fabelbillede af en kvinde med Høje 10 cm, Dronning 1920-21, p. 69.</p> <p>14 cm. Se</p>
"	73	<p>Forsyngt med man-bæker indfatningen iøvrigt</p> <p>af Godebilde af Godebilde af Godebilde, paa Høje 10 cm, Dronning 1920-21, p. 97.</p> <p>Figur af Godebilde af Godebilde af Godebilde, paa Høje 10 cm, Dronning 1920-21, p. 97.</p>
"	74	<p>Dredekorte af Læder om et kvindeligt Tæppe. 1,05 m x 0,36 m. Se Kunstbrevet 1920-21, p. 49.</p> <p>p. 49.</p>
"	75	<p>Dredekorte af en Dækk af Marmor, Bagunden Høje 27 cm. Dronning 1920-21, p. 15.</p> <p>27 cm.</p> <p>af Godebilde af Godebilde af Godebilde, paa Høje 10 cm, Dronning 1920-21, p. 97.</p>
"	76	<p>Mørke-Kamper (Forsyngt) med et Vind af Kommen, 2-288, med paa Høje af Godebilde af Godebilde af Godebilde, paa Høje 10 cm, Dronning 1920-21, p. 97.</p> <p>med en Godebilde af Godebilde af Godebilde, paa Høje 10 cm, Dronning 1920-21, p. 97.</p>
"	77	<p>Fine af med et Godebilde af Godebilde af Godebilde, paa Høje 10 cm, Dronning 1920-21, p. 97.</p> <p>Fayence med Fabelbillede af Godebilde af Godebilde, paa Høje 10 cm, Dronning 1920-21, p. 97.</p> <p>mindre i Godebilde af Godebilde af Godebilde, paa Høje 10 cm, Dronning 1920-21, p. 97.</p>
"	78	<p>Fine smukke Fines af Fayence med Godebilde af Godebilde af Godebilde, paa Høje 10 cm, Dronning 1920-21, p. 97.</p> <p>af Godebilde af Godebilde af Godebilde, paa Høje 10 cm, Dronning 1920-21, p. 97.</p>
"	79	<p>Fine af Godebilde af Godebilde af Godebilde, paa Høje 10 cm, Dronning 1920-21, p. 97.</p> <p>paa Høje af Godebilde af Godebilde af Godebilde, paa Høje 10 cm, Dronning 1920-21, p. 97.</p>

2. Stofbane "Jagten" 1932. Marie Gudme Leth, Bloktryk i to farver på ubleget, lærred. Kunstindustrimuseet. Foto: Pernille Klemp og Ole Wolbye.

Lærer ved Kunsthåndværkerskolen

Opholdet på skolen i Tyskland blev afbrudt, da hun blev opfordret til at etablere en stoftrykklasser på den nyoprettede Kunsthåndværkerskole i København. Her underviste hun i mønstertegning og praktik indtil 1948. Marie Gudme Leth var således medvirkende til at skabe den første uddannelse i tekstiltryk i Danmark.

Samtidig med undervisningen på Kunsthåndværkerskolen arbejdede Marie Gudme Leth med at tegne og trykke egne mønstre.

Bloktryk – Jagten, Mexico og Urskov.

I de første år af sin karriere udførte Marie Gudme Leth sine tryk med blokke, der blev skåret ud i træ. Bloktrykte stoffer er ofte karakteristiske ved, at motiverne trykkes på stoffet med afstand imellem det gentagne motiv. Man er på den måde ikke afhængig af, at man ikke sætter blokken på stoffet med millimeters nøjagtighed. Når blokken er lagt på stoffet, giver man den et par slag med en slags mukkert for at få farven til at sætte sig på stoffet. Det kræver stor erfaring at bloktrykke et stykke stof med en ensartet farvestyrke over hele fladen. Bloktrykte stoffer får ofte et lidt uregelmæssigt, men individuelt og levende indtryk, som det f.eks. ses i Marie Gudme Leths mønstre "Jagten", "Mexico" og "Landsby". Man kan have hele motivet på én blok, hvis det er et ensfarvet mønster. Trykker man flerfarvede mønstre, skærer man en blok til hver farve.

(Billede 2, 3 og 4)

Marie Gudme Leths tryk fra de første år var ofte motiver trykt i én eller få farver på naturfarvet hørlærred.

4. Stofbane "Landbyen", 1935, Marie Gudme Leth, Lærred. Mønstrer er opbygget af landbymotiver: præstegaard, kirke og mølle samt en trægruppe i uregelmæssig gentagelse. Kunstindustrimuseet.

3. Stofbane "Mexico" 1935, Marie Gudme Leth, udført i ramme tryk på engelsk blårlærred hos Dansk Kattuntryk. Rapport 69 x 130 cm. Kunstindustrimuseet. Foto: Pernille Klemp og Ole Wolbye.

5. Stofbane aber; 1947, Tryk på hør (Kanonbogen)
Foto: Pernille Klemp og Ole Wolbye.

6. Stofbane med bregner; 1937, Marie Gudme Leth., silketryk på vistra. Kunstindustrimuseet. Foto: Pernille Klemp og Ole Wolbye.

7. Stofbane "Kamæleon", Marie Gudme Leth, 1937, silketryk i to farver på engelsk Blår.

Filmtrykteknik og Dansk Kattuntryk

Bloktrykteknikken var en langsommelig teknik og dermed en dyr produktionsmetode. På et studiebesøg på en tekstilvirksomhed i München i 1934 fik Marie Gudme Leth et indblik i filmtrykteknikken, hvor en trykramme udspændt med silkegaze gav mulighed for en mere industriel, men stadigvæk håndlavet produktion af stoftryk. Teknikken var en teknologisk nyskabelse, der også var medvirkende til at ændre mønstrenes udtryk.

I 1935 oprettede Marie Gudme Leth værkstedet Dansk Kattuntryk, med fast leverance til Magasin-BO (det senere Illums Bolighus). Filmtrykteknikken gav mulighed for tryk med flere farver og større og mere komplicerede rapporter, hvor de enkelte elementer i mønsteret kan glide tættere på hinanden og dække fladen helt. Rapporten er det mønster, der gentages ud over stoffet, og det er afgørende, at dette opleves harmonisk, hvad enten det er gentagne striber eller tern, eller det er mere komplicerede mønstre, hvor sammenfletningen i sig selv er en matematisk udfordring.

I 1940 fik uoverensstemmelser hende til at forlade trykkeriet, og ved en efterfølgende retssag mistede hun i tre år retten til at trykke egne mønstre og at benytte egne farveopskrifter, som var blevet brugt i tiden under Dansk Kattuntryk. (Billede 5)

Blomster- og dyremotiver

I 1941 fik Marie Gudme Leth indrettet et nyt værksted, og i de følgende år tegnede hun med fornyet energi nogle af sine bedste og mest kendte tryk. Op gennem 1940'erne raffineredes mønstrene og farvesammensætningerne, og hun udviklede en sikker, charmerende, frodig og til tider humoristisk stil med blomster- og dyremotiver. Hendes evner som tegner fik fri udfoldelse i blomstertrykkene "Markblomster", "Juni", "Hor-

8. Stofbane "Markblomster", 1940, Marie Gudme Leth, filmtryk på ubleget hørlærred.

9. Stofbane "Kirsebær" 1946, Marie Gudme Leth, Vistra (cellulosefiber), billedtekstiltryk. Kunstindustrimuseet. Foto: Pernille Klomp og Ole Wolbye.

10. Prøver af stofmønstrene Medaljon og Spar 1950 - 1955. Marie Gudme Leth, rammetryk på bomuld. Kunstindustrimuseet.

11. Stofbane "Mariatti", 1958, Marie Gudme Leth, filmtryk på bomulds lærred. Foto: Pernille Klomp og Ole Wolbye.

tensia" og "Syren". Særligt stoffet "Markblomster" er bemærkelsesværdigt ved sit skitseagtige præg og den komplicerede mønstertegning. (Billeder 6, 7 og 8)

I 1946 skabte Marie Gudme Leth mønstret "Kirsebær", et sommerligt mønster med farvestrålende fugle mellem kirsebær- og ferskengrene trykt på et lyst bundstof. Dette mønster blev ét af hendes mest populære og solgte mønstre. "Kirsebær" var et af de tryk, som tekstilvirksomheden Cotil producerede i metermål gennem 1950'erne og 1960'erne. Dronning Ingrid benyttede mønstret til indretningen af en af prinsessernes værelse.

(Billede 9)

De geometriske mønstre

I slutningen af 1940'erne og begyndelsen af 1950'erne ændrede smagen sig væk fra de stormønstrede motiver, og Marie Gudme Leth beviste, at hun havde evnen til at forny sig. Tegningen trådte i baggrunden til fordel for eksperimenter med farver og farvesammensætninger. Stofferne var småmønstrede, oftest trykt med fire-fem farver med overtrykkeffekt. De lyse, lette farver var blevet erstattet af mørkere, mættede farver. Mønstrene bestod f.eks. af medaljoner, hjerter, sparblade og bølgelinier. Det ses i prøver af stofmønstrene "Medaljon" og "Spar". Mønstrene fra denne periode skal måske opfattes som en overgangsproduktion, som ledte op til hendes sidste klare gennembrud med stoffer i rene geometriske mønstre. (Billede 10)

Inspirationerne til den radikale stilændring skal findes i studierejser, dels til den italienske by Ravenna og studiet her af de antikke mosaikker, dels og ikke mindst en rejse til den nære orient i 1955. Farverne er varme og intense, gerne mørke, bundstoffet nu næsten helt overtrykt i mønstre som "Mariatti" og "Beirut". (Billeder 11 og 12)

Marie Gudme Leth forblev aktiv som stoftrykker til op i 1960'erne, hvor værkstedet lukkede og hun lod sig pensionere.

Marie Gudme Leth og samtidens tekstilkunstnere

Alle kunsthåndværkets fagområder oplevede en enorm interesse og opblomstring fra slutningen af 1920'erne og ca. 30-40 år frem i tiden, og tekstiltrykket fik sin store anerkendelse i den periode.

Guðrun Stig Aagaard (1895-1986), der sammen med Marie Gudme Leth var de første til at introducere faget, fik tidligt erfaring med tekstiltryk ved i 1920'erne at udføre batik. Batikken var i en kort periode vældig populær i Europa. Selv om Guðrun Stig Aagaards produktion sammenlignet med Marie Gudme Leths ikke var stor, blev hendes tryk meget rost. Men også stoftryk af Guðrun Krabbe (1900-1976) og Karen Schrader (1898-1986) fik en vis udbredelse. Størst konkurrence fik Marie Gudme Leth af

12. Stofbane "Beirut", 1958, Marie Gudme Leth. Udført i rammetryk i tre farver på bomuld. Eget værksted og industrielt hos C. Olsen A7S Stribens. Kunstindustrimuseet. Foto: Pernille Klemp og Ole Wolbye.

to af de første elever fra Kunsthåndværkerskolen, Ruth Hull (1912-1996), der tog afgang i 1935, og Helga Foght (1902-1974), der blev færdig i 1937.

Helga Foght fik hurtigt eget værksted. Hendes mønstre lå i udtryk tæt op ad Marie Gudme Leths tryk. På trods af at hun tegnede mange fine motiver, er hendes produktion uretfærdigvis i eftertiden kommet til at stå i skyggen af Marie Gudme Leth. Ruth Hull bevægede sig i en helt anden retning og blev hurtigt meget eksperimenterende i sine tryk.

Marie Gudme Leths betydning for eftertiden

Marie Gudme Leth er endnu i dag et forbillede for mange tekstilformgivere. Gennem de 35-40 år, hun arbejdede som tekstiltrykker, udvikledes hendes stil med tidens smag og de teknologiske muligheder. Det lykkedes hende flere gange gennem årene at forny sit formsprog. Samtidig drev hun med stort forretningstalant en mindre tekstilvirksomhed med 4-5 personer, et særsyn for en kvinde på den tid.

Hendes stoffer blev præsenteret på de fleste af de mange udstillinger, der blev afholdt overalt i Danmark og i udlandet. Overalt hvor hun udstillede, fik hendes trykte stoffer en begejstret modtagelse.

Marie Gudme Leth spillede en stor rolle for det fundament, som faget skulle hvile på i generationerne efter hende. Hun skabte en række klassiske stoftryksmønstre, der var uhyre populære i tiden, men som også har appel til et nutidigt publikum. Det drejer sig især om de fortællende mønstre med blomster- og dyremotiver fra slutningen af 1930'erne og en stor del af 1940'erne.